

NYA SÄTT ATT ORGANISERA SIG I CIVILSAMHÄLLET

En översikt av aktuellt kunskapsläge

© Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) 2023

Forskare: Karin Robertsson, fil.dr. i social välfärd med inriktning mot civilsamhället och verksam som forskare vid Institutionen för socialvetenskap, Marie Cederschiöld högskola

Webb: www.mucf.se

Förord

Digitalisering och individualisering påverkar alla delar av vårt samhälle och så även det civila samhället. Det är tydligt att människor idag även använder sociala medier för att engagera sig och att alla inte heller vill bli medlemmar i en förening. Vi ser också att digitaliseringen av samhället sker med hög hastighet. Det är viktigt att följa hur denna utveckling påverkar civilsamhället och att sprida aktuell kunskap om den. Inom ramen för myndighetens uppdrag att utveckla ett uppföljningssystem för civilsamhället har Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) låtit Karin Robertsson, forskare vid Institutionen för socialvetenskap vid Marie Cederschiöld högskola ta fram en kunskapsöversikt om nya sätt att organisera sig i samhället och människors attityder till organisering.

Kunskapsöversikten visar att civilsamhällets utveckling präglas av både stabilitet och förändring. Det handlar bland annat om att det medborgerliga engagemanget och den totala mängden ideellt arbete i Sverige är stabilt över tid men att det kan skönjas en förflyttning från traditionella folkrörelser mot mer livsstilsorienterade organisationer och mot välfärdsorganisationer. Med denna förändring följer också en rörelse mot att engagemanget blir mindre långsiktigt och mer tillfälligt samt att färre vill bli medlemmar samtidigt som det uppstår fler sätt att engagera sig även i de traditionella folkrörelserna. Sociala medier har bidragit till denna utveckling och framstår framför allt som ett komplement till traditionella sätt att engagera sig och inte ett substitut.

De förändringar som tas upp i rapporten utmanar civilsamhället. Färre medlemmar betyder minskade intäkter som behöver ersättas och människors nya sätt att engagera sig ställer krav på nya sätt att locka människor till den egna organisationens verksamhet. Den offentliga sektorn utmanas också när mer nätverksbaserade organisationer utför allmännyttigt arbete som det offentliga skulle vilja stödja. Hur ska ett ekonomiskt stöd ges till ett nätverk som saknar organisationsnummer? En annan utmaning är hur organisationers betydelse ska värderas när antalet medlemmar minskar men omfattningen av deras allmännyttiga arbete är oförändrat. Antalet medlemmar är centralt när en offentlig bidragsgivare ska bedöma hur stark röst en förening har, finns det kompletterande kriterier som kan användas? Att mängden ideellt arbete i Sverige är stabilt är mycket positivt men det är viktigt att följa de utvecklingstendenser inom civilsamhället som beskrivs i denna rapport för att förstå hur civilsamhället på bästa sätt kan stärkas.

Innehåll

Sammanfattning	5
1. Inledning	6
Översiktens disposition	6
Centrala begrepp	6
Avgränsningar	8
2. Nya sätt att organisera sig	9
Både stabilitet och förändring	9
Flexiblare relationer mellan individer och ideella organisationer	9
Medborgerligt engagemang via sociala medier	11
3. Faktorer som påverkar organisering	13
Civilsamhällets infrastruktur	13
4. Utvecklingstendenser i det svenska civilsamhället	15
Något färre medlemskap	15
Ideellt arbete minskar inte men utförs inom nya områden	15
Organisationslivets komposition förändras	15
Förändrade förutsättningar för att organisera och rekrytera människors engagemang	16
5. Konsekvenser för framtiden	17
Sammanfattning av de viktigaste utvecklingstendenserna	17
Konsekvenser på samhällsnivå	17
Konsekvenser på organisationsnivå	18
Konsekvenser på individnivå	19
6. Referenser	22

Sammanfattning

I föreliggande kunskapsöversikt sammanfattas forskning om nya sätt att organisera sig i civilsamhället. Kunskapsöversikten är skriven av Karin Robertsson, forskare vid Institutionen för socialvetenskap vid Marie Cederschiöld högskola. Kunskapsöversiktens övergripande syfte är att ge en överblick av aktuellt kunskapsläge om nya sätt att organisera sig i civilsamhället och människors attityder till organisering. Översikten fokuserar på fyra olika områden inom forskningen: 1) Nya sätt att organisera sig, 2) Faktorer som påverkar hur organisering sker, 3) Utvecklingstendenser, och 4) Konsekvenser för framtiden. Översikten bygger på den forskning som redovisas och diskuteras i Karin Robertssons avhandling "Mellan civilsamhälle och folkrörelse" men har kompletterats med nyare litteratursökningar från 2019 och framåt.

Kunskapsöversikten tar sin utgångspunkt i beskrivningar av hur relationer mellan individer och ideella organisationer på olika sätt förändras eller omförhandlas över tid i Sverige men också andra delar av världen. Det handlar om hur mer flexibla relationer mellan individer och ideella organisationer idag både efterfrågas och erbjuds vilket till exempel kommer till uttryck genom engagemangsformer utanför den traditionella kopplingen mellan att vara medlem och utföra ideellt arbete i en och samma civilsamhällesorganisation. Det handlar även om nyare former av organisering som till exempel lösare nätverk påverkar hur engagemang tar sig uttryck, till exempel medborgerligt engagemang via sociala medier.

Beskrivningarna i forskningen av hur relationer mellan individer och ideella organisationer på olika sätt förändras eller omförhandlas över tid sätts även i relation till svenska befolkningsstudier om medborgerligt engagemang som snarare pekar mot stabilitet än förändring när det kommer till människors medborgerliga engagemang. De argument som forskare använder för att förklara detta redovisas översiktligt.

Kunskapsöversikten ger även en bild av de utvecklingstendenser som trots allt är synliga i svensk forskning, till exempel en viss förändring vad gäller de ideellas koppling till de organisationer de är aktiva i, att ideellt arbete utförs inom nya områden så som välfärd samt att den ekonomiska omsättningen och antalet anställda ökar i det svenska civilsamhället men även att det sker en tyngdpunktsförskjutning från intresseorganisationer mot organisationer som producerar välfärdstjänster.

Översikten avslutas med en redovisning av utvecklingstendensernas konsekvenser så som de diskuteras av forskare. Det handlar om konsekvenser på såväl individ-, - som organisations- eller samhällsnivå – till exempel huruvida vi ser att folkrörelsetraditionen utmanas av andra föreställningar om hur medborgerligt engagemang kan vara organiserat i en svensk kontext.

1. Inledning

Syftet med kunskapsöversikten är att ge en överblick av aktuellt kunskapsläge om nya sätt att organisera sig i civilsamhället och människors attityder till organisering. Översikten inleds med en beskrivning av de centrala begrepp som används för att redovisa denna forskning. Därefter besvaras följande frågeställningar i varsitt eget kapitel:

- a) Vilka nya sätt att organisera sig kan identifieras?
- b) Vilka faktorer påverkar hur organisering sker?
- c) Vilka utvecklingstendenser är synliga?
- d) Vilka konsekvenser för framtiden kan urskiljas?

Översiktens disposition

I kapitel två redovisas forskning som beskriver hur relationer mellan individer och ideella organisationer på olika sätt förändras eller omförhandlas över tid såväl som olika exempel på denna omförhandling. Denna forskning berör bland annat hur mer flexibla relationer mellan individer och ideella organisationer idag både efterfrågas och erbjuds vilket kommer till uttryck på olika sätt. Denna forskning sätts även i relation till svenska befolkningsstudier om medborgerligt engagemang som snarare pekar mot stabilitet än förändring. I kunskapsöversiktens tredje kapitel skildras centrala faktorer som är viktiga för att förstå sätten som medborgare idag interagerar, mobiliserar och organiserar sig, så som individualisering, professionalisering och digitalisering.

Kapitel fyra ger en bild av de utvecklingstendenser som trots allt är synliga i svensk forskning, till exempel en viss förändring vad gäller de ideellas koppling till de organisationer de är aktiva i, att ideellt arbete utförs inom nya områden så som välfärd samt att den ekonomiska omsättningen och antalet anställda ökar i det svenska civilsamhället men även att det sker en tyngdpunktsförskjutning från intresseorganisationer mot organisationer som producerar välfärdstjänster. I kunskapsöversiktens femte och avslutande kapitel redovisas utvecklingstendensernas konsekvenser så som de diskuteras av forskare. Det handlar om konsekvenser på individ-, organisations- eller samhällsnivå. Kapitlet väcker kanske fler frågor än vad det ger svar men kan till exempel användas av personer verksamma inom civilsamhällets organisationer för att få syn på viktiga utvecklingstendenser och diskussionsområden inom den egna organisationen eller verksamhetsfältet.

Centrala begrepp

Civilsamhället

Begreppet civilsamhälle är både mångtydigt och normativt laddat vars intåg i det svenska samhället föregåtts av en omfattande och komplex diskussion (se till exempel von Essen, 2021 eller Trägårdh, 2008, 2021 för en översikt). I den här kunskapsöversikten används civilsamhällesbegreppet så som det ofta

används inom den svenska forskningen, nämligen att det avser en samhällssfär som är avgränsad från den privata sfären där familj, släkt och vänner ingår, från företagssfären där företag agerar på marknader och från den statliga sfären där statliga och kommunala organisationer verkar (von Essen, 2021).

Medborgerligt engagemang

Ett sätt att beskriva människors handlingar och aktiviteter i civilsamhället är begreppet **medborgerligt engagemang**. Inom civilsamhällesforskningen används det som ett samlingsbegrepp som omfattar många olika former av (människors) handlingar och aktiviteter, så som ideellt arbete, informella insatser, givande eller politiskt deltagande (von Essen, Svedberg & Jegermalm, 2015; von Essen & Svedberg, 2020). Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att olika former av människors engagemang inte bara sker inom civilsamhället, utan också i privatlivet, inom offentliga verksamheter och privata företag (von Essen, 2021).

Medborgerligt engagemang studeras vanligen på individnivå men kan också användas för att beskriva vilka former av handlingar och aktiviteter (det vill säga engagemangsformer) som ideella organisationer frågar efter eller erbjuder (Robertsson, 2021). Sådana former inkluderar till exempel **föreningsmedlemskap**, det vill säga personer som ansluter sig som individuell medlem i en ideell organisation, vilket kan ta sig uttryck antingen som aktiva insatser i form av ideellt arbete inom ramen för samma organisation som medlemskapet (aktivt medlemskap) (Hvenmark & Wijkström, 2004), eller som i huvudsak ett sätt att visa stöd för den grundläggande saken, att få fördelar av det och / eller för att göra det möjligt för vissa organisationer att överleva (Maloney, 1999; Smith, 2000).¹ Föreningsmedlemskap uppfyller vidare flera funktioner för ideella organisationer, till exempel kan medlemmar betraktas som föreningens ägare och huvudmän (juridisk dimension), en direkt källa till resurser (ekonomisk dimension) eller som en "röst" i den demokratiska styrningsstrukturen (rättighetsdimensionen) (Hvenmark, 2008; Einarsson, 2012).

En annan engagemangsform är **ideellt arbete**, det vill säga arbetsuppgifter som utförs oavlönat eller mot en symbolisk belöning och oftast inom ramen för en formell organisation/förening (von Essen, Svedberg & Jegermalm, 2015; von Essen & Svedberg, 2020). I vardagligt tal förekommer termer som frivilligt eller volontärarbete/insats för att benämna ideellt arbete (a.a.). En tredje vanligt förekommande engagemangsform är givande, det vill säga att ge pengar eller varor till olika ändamål som en individ vill stödja (Vamstad & von Essen, 2013; Vamstad et al., 2019). Sådant givande kan variera i tid och ske över en kortare eller längre period genom exempelvis spontana gåvor eller månatliga donationer (Vamstad, 2015).

Samtidigt fångar begreppet medborgerligt engagemang många olika typer av organisationsformer (von Essen et al., 2015; von Essen & Svedberg, 2020). Det medborgerliga engagemanget måste alltså inte vara knutet till formella ideella organisationer utan även nätverk, oorganiserat engagemang och enskilda

---

¹ Det används olika begrepp i forskningen för att beskriva den senare typen av medlemskap, till exempel passivt, inaktivt, nominellt eller stödjande medlemskap (Cnaan & Park, 2016; Selle & Strømsnes, 2001; Wollebæk & Selle, 2003, 2004).

människors civila engagemang ingår i civilsamhället (von Essen et al., 2021). Nyare former av organisering som till exempel lösare nätverk påverkar även hur detta engagemang tar sig uttryck vilket inte minst exemplifieras av medborgerligt engagemang via sociala medier (Gustafsson & Weinryb, 2022).

Avgränsningar

Översikten bygger huvudsakligen på studier utförda av svenska forskare. Men för att sätta denna forskning i ett större sammanhang relateras den till internationell forskning om medborgerligt engagemang (civic engagement) där det är relevant.

2. Nya sätt att organisera sig

Både stabilitet och förändring

En viktig utgångspunkt för att beskriva nya sätt att organisera sig är två samexisterande beskrivningar av stabilitet och förändring i den tidigare civilsamhällsforskningen. Å ena sidan visar befolkningsstudier på individnivå att det samlade medborgerliga engagemanget i Sverige är mycket stabilt över tid (Svedberg et al., 2010; Vogel et al., 2003; von Essen et al., 2015; von Essen & Svedberg, 2020). Å andra sidan har det konstaterats att medlemskapet i traditionella föreningar har minskat och att folkrörelsebaserade, kollektiva och politiska sammanslutningar har ersatts av mer individuella och livsstilsorienterade kultur- och fritidsorganisationer (Vogel et al., 2003). Det har tolkats som att det samlade ideella arbetet är oförändrat men söker och hittar nya sätt att förverkligas på (Einarsson & Hvenmark, 2012).

Kapitlet inleds med en bredare framställning av såväl svensk som internationell forskning som beskriver hur relationer mellan individer och ideella organisationer på olika sätt förändras och omförhandlas över tid. Därefter beskrivs olika exempel på denna omförhandling utifrån i huvudsak svenska studier.

Flexibla relationer mellan individer och ideella organisationer

Forskare från olika delar av världen har länge diskuterat hur det sätt på vilket individer engagerar sig och ansluter sig till ideella organisationer delvis har förändrats i västvärlden, då mer flexibla relationer mellan individer och ideella organisationer idag både efterfrågas och erbjuds (Hustinx & Lammertyn, 2003; Hustinx, 2010; Lorentzen & Hustinx, 2007; Skocpol, 2003; Smith et al., 2016). Konkreta exempel på detta är förskjutningar från ett traditionellt, långsiktigt engagemang mot mer episodiska, icke-förpliktande och självorienterade typer av engagemang, det vill säga en mer samhällsövergripande rörelse från kollektivt, traditionellt ideellt arbete till modernt, individualiserat (eller reflexivt) ideellt arbete (Hustinx & Lammertyn, 2003; Hustinx, 2010; Hustinx et al., 2010).²

Från kollektivt till individualiserat engagemang

Idealtypiskt kopplas kollektivt engagemang till individers känslor av att tillhöra en grupp och känslor av likhet (Eckstein, 2001). Här är individens avsikter eller preferenser underordnade gruppens då gruppmedlemmarna delar behov och önskemål och utmärks av en stark gruppidentitet, vilket beskrivs lägga grunden för långsiktigt och regelbundet engagemang (Hustinx & Lammertyn, 2003). Idealtypiskt placeras kollektivt engagemang i ideella organisationer med en

---

² Se även Anheier & Salomon, 1999; Eckstein, 2001; Meijs & Brudney, 2007; Handy et al., 2006; Macduff, 2005 för liknande observationer.

tydlig hierarki, hög grad av struktur och en tydlig åtskillnad mellan medlemmar och icke-medlemmar (Eckstein, 2001).

Begreppet **reflexivt engagemang** fångar en förflyttning av fokus från kollektiv till individ (Hustinx & Lammertyn, 2003). Till skillnad från kollektivt engagemang utförs reflexivt engagemang på episodisk basis, när aktiviteten är relevant för individen och passar in i hans övriga aktiviteter. Individens känslor av tillhörighet är därmed inte kopplade till gruppen eller kollektivet, utan snarare till det handlande subjektets refererande till sig själv, sin biografi och sina preferenser istället för till plikt inför kollektivet (a.a.). Reflexivt engagemang beskrivs vidare kräva stor flexibilitet i relation till formella organisationer då dessa individer föredrar kortvariga, projektbaserade uppdrag med en konkret ersättning (Anheier & Salamon, 1999; Hustinx & Lammertyn, 2003).

När det kommer till empiriska studier av dessa två idealtyper av medborgerligt engagemang kan föreningsmedlemskap betraktas som urtypen av kollektivt engagemang, medan episodiska respektive digitala ideella insatser beskrivs som exempel på reflexivt engagemang. Ett gemensamt kriterium för definitionen av episodiskt ideellt arbete är insatsernas frekvens, där längden på episodiska insatser kan variera från några timmar till några dagar eller längre (jmf till exempel Hustinx et al., 2010; Cnaan & Park, 2016; Smith et al., 2016). Detta kan jämföras med traditionellt ideellt arbete där individer regelbundet utför ideellt arbete under minst ett år eller längre (Smith et al., 2016). I den ena änden av ett kontinuum har vi alltså livslånga engagemang så som varaktiga medlemskap i formaliserade organisationer och i den andra, mer projektbaserade tillfälliga engagemang och temporära insatser som organiseras i nya organisationsformer (Lorentzon & Hustinx, 2007; Hustinx et al. 2010).

Ett omförhandlat medlemskap

Att vara medlem och utföra ideellt arbete inom en och samma organisation har länge varit den vanligaste relationen mellan människor och ideella organisationer i Sverige. Men under senare år har såväl svenska som skandinaviska forskare diskuterat hur det traditionella och folkrörelsekopplade medlemskapets betydelser och innehåll delvis har omförhandlats över tid (Einarsson & Hvenmark, 2012; Papakostas, 2011; Selle, 2013; Wijkström, 2012).

Tecken på en sådan omförhandling är enligt dessa forskare till exempel det sätt på vilket ideella organisationer idag väljer att förhålla sig till individer. Istället för, eller parallellt med, att ideella organisationer söker efter medlemmar kan de även söka efter till exempel "volontärer", "givare", "följare" eller "aktivister" (Einarsson & Hvenmark, 2012; Robertsson, 2021). Det betyder alltså att ideella organisationer allt oftare mobiliserar resurser (såväl mänskliga som materiella) från annat håll än från sina egna medlemmar, till exempel från andra ideella organisationer, kommuner, landsting, eller näringsliv, i form av bidrag, kontrakt, gåvor eller sponsring (Einarsson & Hvenmark, 2012; Hvenmark, 2008; Robertsson & Hvenmark, 2015; Robertsson, 2021).

Det finns forskare som menar att den här utvecklingen leder till att medlemmar blir mindre viktiga för ideella organisationer (Papakostas, 2011) eller att organisationers behov av medlemmar minskar i takt med att andra typer av resurser mobiliserar (Einarsson & Hvenmark, 2012; Hvenmark, 2008; Papakostas, 2012; Wijkström, 2012). Papakostas (2011) hävdar till exempel

att traditionella folkrörelseorganisationer delvis har omvandlats eller bytts ut mot en ny typ av organisation med anställd och högskoleutbildad personal som kommit att ta över den reella makten inom organisationerna, medan Einarsson & Hvenmark (2012) hävdar att medlemmarna samtidigt har reducerats till att betala en avgift utan några förväntningar från organisationens sida på att de ska tillföra vare sig ideell arbetskraft eller agera huvudmän genom den interna demokratin.

Samtidigt finns studier som snarare pekar mot att ideella organisationers ansträngningar för att anpassa sig till förändringar i sin omvärld kan förstås som ett sätt att stärka och ge nytt liv åt medlemskapet utan att omformulera dess betydelser (Scaramuzzino & Scaramuzzino, 2020; Robertsson, 2021).

Medborgerligt engagemang via sociala medier

Det finns ett flertal studier som tar sin utgångspunkt i att digitalisering som en övergripande samhällsförändringsprocess förändrar hur medborgare interagerar, mobiliserar och organiserar sig, inte minst studier om medborgerligt engagemang via sociala medier. Med medborgerligt engagemang via sociala medier menas aktiviteter som sker i kollektiv form via mer eller mindre lösa nätverk (Gustafsson & Weinryb, 2022).³ Medborgerligt engagemang via sociala medier inbegriper både sådant engagemang som i traditionella organisationer underlättas av sociala medier och ett nätverksbaserat engagemang där själva organisationsformen utgörs av de sociala medierna (Gustafsson & Weinryb, 2022). Nätverk som organisationsform är inte en ny företeelse (se till exempel Ahrne & Brunsson, 2019; Bennet & Segerberg, 2013; Wallman Lundåsen, 2020) men tycks ha ökat i takt med utvecklingen av sociala medier. Sociala medier underlättar alltså för individen att engagera sig i nätverk utan att ingå i formella organisationer. Därmed har utvecklingen av sociala medier lett till att nätverksbaserade rörelser har blivit vanligare men också att traditionella organisationers funktionssätt utmanas (Murthy, 2018).

Forskningsfältet om medborgerligt engagemang och sociala medier beskrivs vidare innefatta olika forskningstraditioner, däribland forskning om krisorganisering (till exempel skogsbranden i Västmanland, flyktingkrisen 2015, covid-19 pandemin 2020), sociala rörelser (till exempel stora klimatstrejker), civilsamhällesorganisationer och politiskt deltagande, och som dessutom utgår från olika syften och teoretiska perspektiv (Gustafsson & Weinryb, 2022). Det finns forskare som hävdar att det har gjorts mycket forskning om effekterna av digitalisering på offline- engagemang men inte lika mycket om olika former eller typer av digitalt medborgerligt engagemang (Boulianne, 2020). Härnäst i detta kapitel beskrivs dock ett par exempel.

---

³ Till sociala medier räknas olika sociala nätverkssajter som till exempel Facebook, LinkedIn, videodelningsajter (Youtube, Tiktok), bilddelningsajter (Instagram, Snapchat), musikdelningsajter (Soundcloud), ljudchattjänster, mikroblogger (Twitter) och dejtingappar (Tinder).

Digitalt ideellt arbete

En form av medborgerligt engagemang via sociala medier som rönt uppmärksamhet inom internationell forskning är digitalt ideellt arbete (online volunteering, författarens översättning). I sin mest grundläggande mening avser ideellt arbete alla former av aktiviteter som fritt väljs och görs utan monetär ersättning för andra bortom släktskap som oftast, men inte alltid, görs inom en formell organisation (jmf Dekker & Halman 2003). Definitionen är dock omdiskuterad och kritiserad då den sammanför olika typer av handlingar, olika typer av organisering med olika syften, och olika utfall, till exempel både politiska och sociala insatser (se till exempel Cnaan & Amroffell 1994; Hustinx, 2003).

Digitalt ideellt arbete kan i sin tur definieras som en typ av medborgerligt engagemang där människor utför olika typer av aktiviteter med hjälp av Internet antingen från sitt hem eller från andra platser (se till exempel Mukherjee, 2011). Det finns dock ingen allmänt accepterad definition av digitalt ideellt arbete i litteraturen men ett förslag är att det inkluderar en mängd olika aktiviteter som till exempel att administrera en organisations webbplats, moderera en Facebook-grupp, bidra till ett Wikipedia-inlägg, eller hjälpa till med kampanjer i sociala medier (se till exempel Ackermann & Manatschal, 2018). Enligt denna definition behöver aktiviteten alltså inte nödvändigtvis vara interaktiv men den som utför digitalt ideellt arbete måste investera tid och andra måste dra nytta av det (a.a.). Studier om digitalt ideellt arbete fångar alltså hur digitalisering som en övergripande samhällsförändringsprocess förflyttar möjligheten att utföra ideellt arbete till en virtuell plats.

Mer komplement än substitut

Trots hög användning av internet och sociala medier i såväl Sverige som övriga Skandinavien och höga nivåer av medborgerligt engagemang finns det forskare som hävdar att exklusivt digitala ideella insatser verkar vara ett relativt begränsat fenomen, då endast 5 procent av skandinaver utför denna typ av ideellt arbete (Eimhjellen, 2019). Även om nya former och verktyg för ideellt arbete har dykt upp, är de traditionella infrastrukturerna för medborgerligt engagemang, det vill säga formella organisationer, fortfarande betydelsefulla. Dessutom verkar det finnas starka kopplingar mellan digitalt och traditionellt ideellt arbete vilket talar för att digitalt ideellt arbete mer är ett komplement till traditionellt ideellt arbete i organisationer snarare än ett substitut (a.a.).

3. Faktorer som påverkar organisering

I litteraturen om medborgerligt engagemang finns forskare som lyfter fram hur olika samhällsförändringsprocesser påverkar hur medborgare interagerar, mobiliserar och organiserar sig. Däribland det senmoderna samhällets utveckling och globalisering (Giddens, 1994; Hustinx & Lammertyn, 2003; Hustinx, 2010; Hustinx et al., 2010; Hustinx & Meijs, 2011; Lorentzen & Hustinx, 2007), medan andra diskuterar digitaliseringens effekter för organiseringen av medborgerligt engagemang (se till exempel Boulianne, 2020; Eimhjellen, 2019; Karpf, 2012; Shirky 2008). Andra förklaringar är att kreativa medborgare uppfinnar nya organisationsformer (Henriksen et al., 2019) eller att etablerade ideella organisationer vidtar olika åtgärder för att bevara sin egen attraktionskraft (Hustinx, 2010).

Faktorer som påverkar hur medborgare interagerar, mobiliserar och organiserar sig inkluderar därmed även olika politiska och sociala sammanhang som möjliggör eller begränsar medborgarnas möjligheter att delta i det offentliga livet i olika delar av världen (se till exempel Henriksen & Svedberg, 2010). Det betyder att människors medborgerliga engagemang formas av lokala politiska kulturer och maktförhållanden, samt historiska relationer mellan staten och det civila samhället i olika kontexter (se till exempel Taylor et al., 2010). Forskare diskuterar hur politiska och sociala omständigheter har format och fortsätter att producera inte bara organisatoriska landskap utan också individers motiv till att utföra medborgerligt engagemang. Det kan förstås som att politiska strukturer styr både människor och organisationer mot vissa typer av aktiviteter samtidigt som andra undviks (se till exempel Henriksen & Svedberg, 2010). Ett exempel är ett ökat politiskt och offentligt fokus på ideellt arbete som ett sätt att lösa de välfärdsutmaningar som uppstått i relation till förändrade välfärdsarrangemang i en svensk och skandinavisk kontext (Turunen & Weinryb, 2017; Qvist et al., 2019).⁴

De här mer kritiska perspektiven på medborgerligt engagemang uppmanar med andra ord till att undersöka de komplexa kopplingarna mellan offentlig politik, sammansättningen av civilsamhällets organisationer och rörelser och människors engagemang. Härnäst i detta kapitel exemplifieras sådana kopplingar med hjälp av svenska studier.

Civilsamhällets infrastruktur

Faktorer så som lokala politiska kulturer och maktförhållanden och bredare historiska relationer mellan staten och det civila samhället i olika kontexter, används av forskare för att förklara varför det medborgerliga engagemanget har förändrats så pass lite, både i ett svenskt och ett skandinaviskt perspektiv (von Essen et al., 2015; Henriksen et al., 2019). Dessa forskare menar att de höga nivåerna av medborgerligt engagemang i Sverige upprätthålls av en infrastruktur

⁴ Se till exempel Goss (2010) för liknande exempel i en nordamerikansk kontext.

bestående av flera olika komponenter: de många ideella organisationernas behov av mänskliga resurser för att bedriva sin verksamhet, civilsamhällespolitiken som konsekvent uppmuntrar och styrt sitt stöd till en organisering baserad på folkrörelsetraditionen, folkrörelsetraditionens värderingar i form av skötsamhet och aktivt medborgarskap samt vanor som människor får med sig från sin uppväxtmiljö, det vill säga sambandet mellan att växa upp med föräldrar som varit aktiva i föreningslivet och att själv arbeta ideellt (von Essen & Svedberg, 2022). Detta argument kallar forskarna för **civilsamhällets infrastruktur**.

Folkrörelsetraditionen

En central del i den ovan nämnda infrastrukturen är alltså folkrörelsetraditionen som sedan 1900-talets början format, påverkat och avgränsat det svenska civilsamhället. Många svenska och skandinaviska forskare har skildrat denna tradition och dess betydelse för det bredare samhället i såväl Sverige som övriga Skandinavien (se till exempel Hvenmark, 2008; Hvenmark & Wijkström, 2004; Jeppsson Grassman & Svedberg, 2007; Wijkström & Lundström, 2002; Selle et al. 2019; Henriksen et al., 2019; Åberg, 2015). Folkrörelsetraditionen kan med andra ord beskrivas som den dominerande föreställningen om hur medborgerligt engagemang kan och ”borde” vara organiserat i Sverige och övriga Skandinavien.

Inom folkrörelsetraditionen har den medlemsbaserade demokratiska federationen utgjort en normativ ”organisationsprototyp” för organiseringen av medborgerligt engagemang (se till exempel Hvenmark, 2008; Lundström & Svedberg, 2003; Wijkström & Lundström, 2002). Att organisera sig i öppna, demokratiska och medlemsbaserade organisationer har främjats av statens politik och har alltså varit ett avgörande sätt att få tillgång till materiella resurser (statliga bidrag, skattebefrielser och så vidare) från staten och kommunerna (Lundström & Svedberg, 2003; Trägårdh, 2010; Wijkström & Lundström, 2002).

Trots diskussioner om folkrörelsetraditionens förändring (se föregående kapitel) beskriver ledande skandinaviska forskare den som avgörande för att förstå föreningslivets struktur, roll och betydelse i de skandinaviska länderna (Henriksen et al., 2019; Selle et al. 2019). Framförallt verkar själva den organisatoriska modellen – med föreningsmedlemskap som en integrerad del – fortsätta att utöva starkt inflytande i den skandinaviska kontexten när det kommer till att organisera medborgerligt engagemang (Selle et al., 2019). Två viktiga förklaringar till detta ges av forskarna. Den ena är att medlemsavgifter fortfarande är en primär inkomstkälla för många organisationer, vilket gör inte minst de passiva medlemmarna mycket viktiga för organisationer (se även Selle & Strømsnes, 2001).⁵ Den andra är att det offentliga stödsystemet medvetet har riktat och fortsätter att styra det civila samhällets organisationer mot folkrörelsemodellen genom medlemskap som ett villkor för finansiering (Christensen et al., 2011; Wijkström & Einarsson, 2006). Åtminstone gällande bidragsformen organisationsbidrag (jmf Prop. 2009/10:55, s. 151).

---

⁵ I den här översikten används termen stödjande medlemskap (se till exempel Cnaan & Park, 2016 för en diskussion).

4. Utvecklingstendenser i det svenska civilsamhället

Något färre medlemskap

När det gäller Sverige visar befolkningsstudier att det går att se en viss förändring vad gäller de ideellas koppling till de organisationer de är aktiva i. Mellan 1998 och 2014 var mellan 85 och 88 procent av de som arbetar ideellt också medlemmar i den organisation de är verksamma i, men 2019 hade denna andel minskat till 78 procent. I en internationell jämförelse är andelen ideella som är medlemmar i Sverige fortfarande hög men minskningen är ändå märkbar i relation till den tidigare stabila nivån (Svedberg & von Essen, 2021).

Ideellt arbete minskar inte men utförs inom nya områden

De insatser människor gör i sitt ideella arbete förändras enligt svenska befolkningsundersökningar om medborgerligt engagemang väldigt lite mellan 1992 och 2019 (Svedberg & von Essen, 2021). Studier utifrån ett skandinaviskt perspektiv pekar mot ett liknande resultat, det vill säga att skandinaver i stor utsträckning utför ideellt arbete och att detta inte har minskat över tid. Det som däremot verkar ha förändrats är inom vilka områden människor utför sitt medborgerliga engagemang, då nivåerna av ideellt arbete inom så kallade ”välfärdsorganisationer” samt inom kultur och fritid har ökat i de skandinaviska länderna under den undersökta perioden (Qvist et al., 2019).⁶

Organisationslivets komposition förändras

Andra svenska studier på organisationsnivå visar att både den ekonomiska omsättningen och antalet anställda växer samtidigt som det ideburna organisationslivets komposition förändras under perioden 1992–2014 (Einarsson & Wijkström, 2021). Ett par av de viktigaste förändringarna som enligt dessa forskare just nu både utmanar och utvecklar det svenska civilsamhället handlar om en expanderande välfärdsproduktion samt ett växande antal anställda i ideella organisationer. Andra förändringar som lyfts fram av dessa forskare innefattar en pågående förskjutning i relationen mellan civilsamhälle och stat; ett tydligare inflytande av marknadens språk; en tilltagande professionalisering samt av en växande betydelse av filantropi och frivillighet som har kommit att återintroduceras i det svenska sammanhanget som ett komplement eller en ersättning till folkrörelsernas medlemskap (a.a.). Författarnas beskrivning av organisationslivet mellan 1992 och 2014 visar alltså att den ekonomiska omsättningen och antalet anställda ökar samt att det sker en tyngdpunktsförskjutning från intresseorganisationer mot organisationer som producerar välfärdstjänster.

⁶Welfare organizations, författarens översättning.

Författarna menar att det i och med denna tyngdpunktsförskjutning sker en omförhandling av det svenska samhällskontraktet.

Förändrade förutsättningar för att organisera och rekrytera människors engagemang

På organisationsnivå finns även studier som diskuterar hur ideella organisationer öppnar för engagemang och bidragslämnande med både ekonomiska och andra resurser på helt andra sätt, bortom det traditionella och folkrörelsekopplade medlemskapet (Einarsson & Hvenmark, 2012; Hvenmark, 2008; Robertsson & Hvenmark, 2015). Ett exempel är en studie av hur rekrytering och organisering av medborgerligt engagemang har utvecklats sedan mitten av 1990-talet på organisationsnivå i en svensk kontext, samt vad som villkorar och påverkar denna utveckling (Robertsson, 2021). Resultatet visar att organisationernas möjliggörande av engagemangsformer har förändrats på flera olika sätt sedan mitten av 1990-talet. Baserat på en genomgång av organisationers arkiverade webbsidor och årsberättelser konstateras att organisationernas utbud av engagemangsformer breddas över tid och blir alltmer flexibelt samt att deras rekryteringspraktiker professionaliseras. Förutom ett bredare utbud av engagemangsformer och sofistikerade rekryteringspraktiker för att locka till sig människors engagemang vittnar intervjuer med organisationernas ledare om att denna utveckling hänger samman med samhällsförändringar som till exempel individualisering, digitalisering eller förändrade välfärdspolitiska arrangemang. Sammanfattningsvis visar studien att hur ideella organisationer möjliggör medborgerligt engagemang har förändrats, vilket sker i ett komplext samspel mellan individuella aktörer inom organisationer och det omgivande samhället (a.a.).

5. Konsekvenser för framtiden

I föregående kapitel har forskning om de utvecklingstendenser gällande medborgerligt engagemang och nyare former av organisering som är synliga i den svenska och skandinaviska civilsamhällesforskningen redovisats. I detta avslutande kapitel redovisas utvecklingstendensernas konsekvenser så som de diskuteras av ledande forskare. Det kan handla om konsekvenser på individ-, organisations- eller samhällsnivå men det är inte helt enkelt att särskilja dessa olika nivåer i forskarnas resonemang då de bitvis överlappar varandra. Kapitlet inleds med en kortare sammanfattning av de utvecklingstendenser gällande medborgerligt engagemang och nyare former av organisering som redovisats i tidigare kapitel. Därefter redovisas konsekvenser så som de diskuteras i forskningen.

Sammanfattning av de viktigaste utvecklingstendenserna

De viktigaste utvecklingstendenserna gällande medborgerligt engagemang och nyare former av organisering som är synliga i den svenska och skandinaviska civilsamhällesforskningen är:

- Ideellt arbete minskar inte men utförs inom nya områden, inte minst välfärdsområdet,
- Det går att se en viss förändring vad gäller de ideellas koppling till de organisationer de är aktiva i form av något färre medlemskap över tid,
- Flexiblare relationer bortom det folkrörelsekopplade medlemskapet både efterfrågas och erbjuds,
- Nyare former av medborgerligt engagemang via exempelvis sociala medier inbegriper både sådant engagemang som i traditionella organisationer underlättas av sociala medier och ett nätverksbaserat engagemang där själva organisationsformen utgörs av de sociala medierna,
- Nyare former av medborgerligt engagemang och nyare organisationsformer ser än så länge ut att vara ett komplement till mer traditionella engagemangs- och organisationsformer,
- Faktorer som påverkar hur människor interagerar, mobiliserar och organiserar sig inkluderar samhällsförändringsprocesser så som individualisering och digitalisering men också lokala politiska kulturer och maktförhållanden, samt historiska relationer mellan staten och det civila samhället i olika kontexter.

Konsekvenser på samhällsnivå

En tradition under omförhandling?

Som beskrevs i kapitel fyra går det att se en något försvagad koppling mellan ideellt arbete och ideella organisationer i svenska befolkningsstudier av medborgerligt engagemang (von Essen, 2022). I relation till detta lyfts frågan

om det innebär att folkrörelsetraditionen kommer att utmanas framöver. Även om det är en fråga för kommande befolkningsundersökningar kan den relateras till skandinavisk forskning om medborgerligt engagemang, där forskare diskuterar hur vissa av folkrörelsetraditionens centrala komponenter idag tycks vara under omförhandling. Enligt dessa forskare inkluderar omförhandlingen en stark professionalisering av föreningslivet i de skandinaviska länderna, att helt nya typer av organisationsmodeller dykt upp vid sidan av de traditionella folkrörelserna (Henriksen et al., 2019; Selle et al. 2019; Wollebæk & Selle, 2002), samt en svagare koppling mellan medlemskap i ideella organisationer och ideellt arbete, särskilt i Danmark och Norge (Folkestad et al., 2015).

Konsekvenser på organisationsnivå

I relation till att mer flexibla relationer mellan individer ideella organisationer efterfrågas och erbjuds, diskuteras även olika innebörder på organisationsnivå av forskare. Ett exempel är hur ideella organisationers interna styrning och ledning påverkas av förändrade förutsättningar för att organisera och rekrytera engagemang.

Mer komplexa organisationer

Förutsättningarna för att rekrytera och organisera engagemang har förändrats, dessutom har rekryteringsarbetet professionaliserats (Robertsson, 2021). Enligt de intervjuade ledarna inom de undersökta organisationerna är en anledning till denna utveckling att deras respektive organisationer idag behöver förlita sig på flera olika typer av finansieringskällor för att säkra den långsiktiga finansieringen, vilket inte minst diskuteras i relation till minskande medlemsintäkter och övergripande förändringar av det statliga bidragssystemet (Robertsson, 2021). Civilsamhällesledarnas resonemang återspeglar därmed dels det statliga bidragssystemets förändringar mot kontraktbaserad finansiering (Danielsson et al., 2009; Johansson, 2005; Johansson et al., 2015; Wijkström et al., 2004), dels en ökning av ekonomiska samarbeten med företag eller finansiering via kommersiella aktiviteter (för en översikt, se till exempel Maier et al., 2016 eller Wijkström & Einarsson, 2006). I relation till att ideella organisationer har öppnat för engagemang och bidragslämnande med både ekonomiska och andra resurser på helt andra sätt, bortom medlemskapet (Einarsson & Hvenmark, 2012; Hvenmark, 2008; Robertsson & Hvenmark, 2015; Robertsson, 2021), växer också listan av intressenter med olika idéer om hur saker och ting ska organiseras och med skilda förväntningar och krav på organisationen. Det kan till exempel handla om frivilliga/volontärer, medlemmar, anställda, styrelsen, samverkanspartners, offentliga finansiärer, sponsorer eller privata gåvogivare (Arvidson & Linde, 2017; Ebrahim, 2003; Ospina et al., 2002). Det gör det interna arbetet med att organisera och rekrytera människors engagemang komplext och ställer i sin tur krav på att de människor som ansvarar för detta arbete inom organisationer kan hantera komplexitet (Robertsson, 2021). Att hantera institutionell komplexitet, det vill säga förekomsten av flera olika institutionella logiker, har beskrivits som en av de mest betydande utmaningarna för olika typer av organisationer, inte minst ideella (se till exempel Kodeih & Greenwood, 2014; Kraatz & Block, 2017).

Inom många ideella organisationer utspelar sig styrning och ledning inte sällan i de komplexa relationerna mellan den nationella, regionala och lokala nivån (se till exempel Bradshaw & Toubiana, 2014; Hvenmark, 2008; Einarsson, 2012). En angelägen forskningsfråga för framtida studier är därmed hur individer på olika nivåer inom ideella organisationer organiserar sitt vardagliga arbete (avlönat eller ideellt) i skärningspunkten mellan olika intressenters krav, förväntningar och regelverk.

Konsekvenser på individnivå

I relation till observationer om att mer flexibla relationer mellan individer ideella organisationer efterfrågas och erbjuds, diskuteras olika innebörder även på individnivå. Ett exempel är hur omförhandlingen av det folkrörelsekopplade medlemskapet påverkar människors möjligheter till internt inflytande och utövande av kontroll i den organisation man är kopplad till, det vill säga huvudmannskapet. Ett annat exempel är ifall flexibla former av engagemang verkligen leder till en större mångfald av engagerade eller om det snarare är de redan engagerade som får möjligheter att engagera sig på flera olika sätt.

Ändrade villkor för huvudmannskapet?

En stor andel av det svenska civilsamhället består fortsatt av ideella organisationer som bygger på den demokratiska medlemsstrukturen, och som medlem bidrar människor till organisationernas demokratiska struktur. Medlemmar i ideella organisationer kan fylla flera roller i en organisation samtidigt, exempelvis som utförare av ideellt arbete, som finansärer, formella huvudmän eller ambassadörer för organisationens uppdrag (Hvenmark, 2008). Ur ett organisatoriskt perspektiv kan fyra betydelser av föreningsmedlemskap urskiljas: medlemskap som resurs, representativitet, aktivt deltagande och identitet (Scaramuzzino & Scaramuzzino, 2020). Konsekvenser av en pågående omförhandling av det folkrörelsekopplade medlemskapet (se kapitel fyra) som diskuteras av forskare är att det kan leda till ändrade villkor vad gäller individens möjligheter till internt inflytande och utövande av kontroll i den organisation man är kopplad till, det vill säga huvudmannskapet (Einarsson & Hvenmark, 2012). En risk med att medlemskapet omförhandlas är alltså att den interna makten i organisationer förskjuts från medlemmarna till finansärer och anställda eller chefer (a.a.). Det kan kopplas till en ökad professionalisering av samtida ideella organisationer där tendensen beskrivs vara att mobilisera välutbildade "specialister" vilket i sin tur antas minska organisationers behov av medlemmar (Einarsson & Hvenmark, 2012; Hvenmark, 2008; Papakostas, 2012; Wijkström, 2012). Ändrade villkor vad gäller huvudmannskapet relaterar därmed till principen om **Självständighet och oberoende** i prop. 2009/10:55, vilket innebär att organisationer och deras medlemmar ska ha möjlighet att självständigt bedriva sin verksamhet utan obefogad kontroll eller inblandning av offentliga aktörer.

Konsekvenser av professionaliserade rekryteringspraktiker

Mot bakgrund av allt högre konkurrens om olika slags resurser finns det forskare som förespråkar att ideella organisationer överlag behöver bli bättre på att tillämpa kostnadseffektiva rekryteringsmatriser för att få till en bättre anpassning mellan kostnader och utfall (se till exempel Haski-Leventhal & Meijs, 2011). I denna anda görs alltmer sofistikerade, försök att utveckla volontärprototyper för en ”typisk” frivillig i fråga om ålder, inkomst, utbildningsnivå, yrke, kön och etnicitet. Bland annat framhålls att så kallade ”typ A-volontärer”, det vill säga förtroendevalda styrelseledamöter, kan rekryteras genom marknadsföringsmetoden positionering. Denna metod går ut på att helt enkelt kommunicera med de grupper i samhället som har högst sannolikhet att utföra sådana typer av frivilliguppdrag, det vill säga personer som kommer från en stark socio-demografisk bakgrund, har erfarenhet från det privata näringslivet och som har omfattande sociala och ekonomiska resurser (a.a.). Tidigare forskning om vem eller vilka som utför ideellt arbete har till exempel visat att utbildning, äktenskap och ett välbetalt jobb är faktorer som bidrar till högre nivåer av ideellt arbete (Musick & Wilson, 2008). Ideellt arbete är också kopplat till högre nivåer av deltagande i flera sociala nätverk som arbetsplatser, klubbar och professionella organisationer (Mallum, 2017). En relevant frågeställning i detta sammanhang är till exempel vilka vidare implikationer anammandet av rekryteringspraktiker präglade av föreställningar om kostnadseffektivitet får för sammansättningen av engagerade i svenska ideella organisationer.

Både möjligheter och utmaningar med medborgerligt engagemang via sociala medier

När det kommer till konsekvenser av medborgerligt engagemang via sociala medier diskuterar forskare att det kan innebära såväl möjligheter som utmaningar lite beroende på vilken arena som avses (Gustafsson & Weinryb, 2022). Som tidigare har nämnts i denna översikt kan medborgerligt engagemang via sociala medier innefatta olika arenor som till exempel krisorganisering, sociala rörelser, civilsamhällesorganisationer och politiskt deltagande. På en mer generell nivå kan sociala medier ses som en utökad möjlighet för ungdomar att engagera sig och ökade möjligheter till enklare och flexiblare deltagande. Å andra sidan kan de bidra till ökad populism, brist på långsiktighet, samt direkt skadliga element som manipulation av fakta och avsiktliga provokationer av politiska motståndare. I teorin kan sociala medier alltså sänka trösklarna för medborgerligt engagemang och göra det lättare för människor att engagera sig, då digitala former av ideellt arbete till viss del lockar deltagare utanför den traditionella volontärbasen, och kan även vara en alternativ form av engagemang för de som tidigare har utfört ideellt arbete i traditionell mening (a.a.). Detta skulle kunna innebära en möjlig demokratisering av engagemang på grund av teknologi (Eimhjellen, 2019). Å andra sidan finns indikationer på att nyare former av organisering så som engagemang via sociala medier snarare kan göra det svårare för vissa grupper att engagera sig då de som redan har resurser får större möjligheter att utnyttja dem i det digitala rummet (Gustafsson & Weinryb, 2022).

Ett breddat engagemangsutbud relaterar därmed till principen om **mångfald** i prop. 2009/10:55, vilken bland annat innebär att det civila samhället bör avspegla och omfatta människor från olika delar av befolkningen och ge goda förutsättningar för människor att engagera sig.

6. Referenser

- Ackermann, K., & Manatschal, A. (2018). Online volunteering as a means to overcome unequal participation? The profiles of online and offline volunteers compared. *New Media & Society*, 20(12), 4453–4472.
<https://doi.org/10.1177/1461444818775698>
- Adler, R. P., & Goggin, J. (2005). What Do We Mean By “Civic Engagement”? *Journal of Transformative Education*, 3(3), 236–253.
<https://doi.org/10.1177/1541344605276792>
- Ahrne, G., & Brunsson, N. (Red.). (2019). *Organization outside organizations: The abundance of partial organization in social life*. Cambridge University Press.
- Anheier, H. K., & Salamon, L. M. (1999). Volunteering in Cross-National Perspective: Initial Comparisons. *Law and Contemporary Problems*, 62(4), 43–65.
<https://doi.org/10.2307/1192266>
- Arvidson, M. & Linde, S. (2017). Redovisning och ansvar: det ålagda och det självpåtagna. Socialt arbete i civilsamhället : aktörer, former och funktioner. (s. 101-121). Studentlitteratur.
- Bennett, W. L., & Segerberg, A. (2013). *The logic of connective action: Digital media and the personalization of contentious politics*. Cambridge University Press.
- Boulianne, S. (2020). Twenty Years of Digital Media Effects on Civic and Political Participation. *Communication Research*, 47(7), 947–966.
<https://doi.org/10.1177/0093650218808186>
- Bradshaw, P., & Toubiana, M. (2014). The Dynamics of Nested Governance. *Nonprofit governance: Innovative perspectives and approaches*, 231–249. Routledge.
- Cnaan, R.A., & Amroffell, L. (1994). Mapping Volunteer Activity. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 23, 335–351.
- Cnaan, R. A., & Park, S. (2016). The Multifaceted Nature of Civic Participation: A Literature Review, *Voluntaristics Review*, 1(1), 1–73.
<https://doi.org/10.1163/24054933-12340001>
- Christensen, D. A., Strømsnes, K., & Wollebæk, D. (2011). Organisasjons-samfunnet i Hordaland 1999–2009. Report 2011:3.
- Danielsson, A., Zetterberg, P., & Amnå, E. (2009). *Bidrag till vad. En kunskapsöversikt över effekter och metoder rörande statliga bidrag till ideella organisationer. Rapport till Ungdomsstyrelsen*.

Ebrahim, A. (2003). Making sense of accountability: Conceptual perspectives for northern and southern nonprofits. *Nonprofit management and leadership*, 14(2), 191–212.

Eckstein, S. (2001). Community as Gift-Giving: Collectivistic Roots of Volunteerism. *American Sociological Review*, 66(6), 829–851.
<https://doi.org/10.2307/3088875>

Eimhjellen, I. (2019). New forms of civic engagement. Implications of social media on civic engagement and organization in scandinavia. *Civic engagement in Scandinavia* (s. 135–152). Springer, Cham.

Einarsson, T., & Wijkström, F. (2021). Det svenska civilsamhällets organisationsliv. I von Essen, J.(Red.), *Det svenska civilsamhället – en introduktion*. (s. 31–44). Idealistas förlag.

Einarsson, T. (2012). *Membership and organizational governance*. Diss. Stockholm: Handelshögskolan i Stockholm, 2012. Stockholm.

Einarsson, T. & Hvenmark, J. (2012). Efter medlemskapet?: engagemang och föreningsliv för en ny tid. *Civilsamhället i samhällskontraktet: en antologi om vad som står på spel*. (71–92). European Civil Society Press.

Ekman, J. & Amnå, E. (2012). Political participation and civic engagement: Towards a new typology. *Human Affairs*, 22(3), 283–300.
<https://doi.org/10.2478/s13374-012-0024-1>

Essen, J.V, Jegermalm, M., & Svedberg, L. (2015). *Folk i rörelse: medborgerligt engagemang 1992–2014*. Ersta Sköndal Högskola.

Essen, J. V., & Svedberg, L. (2020). *Medborgerligt engagemang i Sverige 1992–2019*. Ersta Sköndal högskola.

Essen, J.V., Einarsson, T., Svedberg, L., Trägårdh, L., Wallman Lundåsen, S. & Wijkström, F. (2021). *Det svenska civilsamhället: en introduktion*. (Andra upplagan). Idealistas Förlag.

Essen, J.V. (2021). Inledning. I J. von Essen (Red.), *Det svenska civilsamhället: en introduktion* (7–14). Idealistas Förlag.

Essen, J. V., & Svedberg, L. (2022). *Engagemangets gestaltningar: Insatser i och utanför civilsamhället*. Studentlitteratur.

Evers, A., & von Essen, J. (2019). Volunteering and Civic Action: Boundaries Blurring, Boundaries Redrawn. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 30(1), 1–14. <http://www.jstor.org/stable/45147527>

- Folkestad, B., Christensen, D. A., Strømsnes, K., & Selle, P. (2015). Frivillig innsats i Noreg 1998–2014: Kva kjenneteikner dei frivillige og kva har endra seg?. *Rapport fra Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor*.
- Goss, K. (2010). Civil Society and Civic Engagement: Towards a Multi-Level Theory of Policy Feedbacks, *Journal of Civil Society*, 6:2, 119–143, <https://doi.org/10.1080/17448689.2010.506370>
- Grassman, E. J., & Svedberg, L. (2007). PATTERNS IN CONTEMPORARY SWEDEN. *State and civil society in northern Europe: The Swedish model reconsidered*, 3, 126.
- Gustafsson, N., & Weinryb, N. (2022). Medborgerligt engagemang på sociala medier. In *Engagemangets gestaltningar: Insatser i och utanför civilsamhället* (271–306). Studentlitteratur AB.
- Haski-Leventhal, D., & Meijs, L. C. P. M. (2010). The Volunteer matrix: positioning of volunteer organizations. *International Journal of Nonprofit and Voluntary Sector Marketing*, 16(2), 127–137. <https://doi.org/10.1002/nvsm.406>
- Henriksen, L. S., Strømsnes, K., & Svedberg, L. (2019). Understanding civic engagement in the Scandinavian context. *Civic engagement in Scandinavia: volunteering, informal help and giving in Denmark, Norway and Sweden*, 1–31. Springer.
- Henriksen, L. S., & Svedberg, L. (2010). Volunteering and Social Activism: Moving beyond the Traditional Divide. *Journal of Civil Society*, 6(2), 95–98. <https://doi.org/10.1080/17448689.2010.506365>
- Hustinx, L. (2010). Institutionally Individualized Volunteering: Towards a Late Modern Re-Construction. *Journal of Civil Society*, 6(2), 165–179, <https://doi.org/10.1080/17448689.2010.506381>
- Hustinx, L., Cnaan, R.A. & Handy, F. (2010). Navigating Theories of Volunteering: A Hybrid Map for a Complex Phenomenon. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 40: 410–434. <https://doi.org/10.1111/j.1468-5914.2010.00439.x>
- Hustinx, L., & Meijs, L. C. (2011). Re-embedding volunteerism: in search of a new collective ground. *VOLUNTARY SECTOR REVIEW*, 2(1), 5–21. <https://doi.org/10.1332/204080511x560594>
- Hustinx, L., Lammertyn, F. (2003). Collective and Reflexive Styles of Volunteering: A Sociological Modernization Perspective. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations* 14, 167–187. <https://doi.org/10.1023/A:1023948027200>

- Hvenmark, J. (2008). *Reconsidering membership: a study of individual members' formal affiliation with democratically governed federations*. Diss. Stockholm: Handelshögskolan, 2008. Stockholm.
- Hvenmark, J. (2010). *Members as Democratic Owners and Profitable Customers: On Changing Perceptions of Membership and the Commercialization of Civil Society Organizations* (s.163–181). Nomos Verlagsgesellschaft mbH & Co. KG.
- Hvenmark, J., & Wijkström, F. (2004). The popular movement marinade: The dominant civil society framework in Sweden. *In 6th International Conference of the International society for Third Sector Research (ISTR), Toronto, Canada-July 11–14, 2004*.
- Johansson, S. (2005). *Ideella mål med offentliga medel: förändrade förutsättningar för ideell välfärd*. Sober.
- Johansson, H., Arvidson, M. & Johansson, S. (2015). Welfare Mix as a Contested Terrain: Political Positions on Government–Non-profit Relations at National and Local Levels in a Social Democratic Welfare State. *Voluntas* 26, 1601–1619. <https://doi.org/10.1007/s11266-015-9580-4>
- Karpf, D. (2012). *The MoveOn Effect: The Unexpected Transformation of American Political Advocacy*. Oxford University Press.
<http://dx.doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199898367.001.0001>
- Kodeih, F., & Greenwood, R. (2014). Responding to Institutional Complexity: The Role of Identity. *Organization Studies*, 35(1), 7–39.
<https://doi.org/10.1177/0170840613495333>
- Kraatz, M., & Block, E. (2017). *Institutional Pluralism Revisited*. SAGE Publications Ltd. <https://doi.org/10.4135/9781526415066>
- Lorentzen, H., & Hustinx, L. (2007). Civic involvement and modernization. *JOURNAL OF CIVIL SOCIETY*, 3(2), 101–118.
<https://doi.org/10.1080/17448680701554282>
- Lundström, T., & Svedberg, L. (2003). The Voluntary Sector in a Social Democratic Welfare State–The Case of Sweden. *Journal of Social Policy*, 32(2), 217–238. <https://doi.org/10.1017/S0047279402007006>
- Macduff, N. (2005). Societal changes and the rise of the episodic volunteer. *Emerging areas of volunteering*, 1(2), 49–61.
- Mallum, K. (2017). Volunteers/volunteering. *The international encyclopedia of organizational communication*, 2–14.

- Maier, F., Meyer, M., & Steinbereithner, M. (2016). Nonprofit Organizations Becoming Business-Like: A Systematic Review. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 45(1), 64–86. <https://doi.org/10.1177/0899764014561796>
- Meijs, L. C. P. M., & Brudney, J. L. (2007). Winning volunteer scenarios: The soul of a new machine. *International Journal of Volunteer Administration*, 24(6), 68–79.
- Mukherjee, D. (2011). Participation of older adults in virtual volunteering: A qualitative analysis. *Ageing International*, 36, 253–266.
- Musick, M. A., & Wilson, J. W. (2008). *Volunteers: A social profile*. Bloomington: Indiana University Press.
- Ospina, S., Diaz, W., & O’Sullivan, J. F. (2002). Negotiating Accountability: Managerial Lessons from Identity-Based Nonprofit Organizations. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 31(1), 5–31. <https://doi.org/10.1177/0899764002311001>
- Papakostas, A. (2012). De medlemslösa organisationernas tidevarv. *Civilsamhället i samhällskontraktet : en antologi om vad som står på spel*. (s. 35–54). European Civil Society Press.
- Papakostas, A. (2011). The rationalization of civil society. *Current Sociology*, 59(1), 5–23. <https://doi.org/10.1177/0011392110385967>
- Prop. 2009/10:55. En politik för det civila samhället. <https://www.regeringen.se/contentassets/626c071c353f4f1d8d0d46927f73fe9c/en-politik-for-det-civila-samhallet-prop.-20091055>
- Qvist, H. P. Y., Folkestad, B., Fridberg, T., & Lundåsen, S. W. (2019). Trends in volunteering in Scandinavia. *Civic Engagement in Scandinavia: volunteering, informal help and giving in Denmark, Norway and Sweden*, 67–94.
- Renz, D. O., Brown, W. A., & Andersson, F. O. (2022). The Evolution of Nonprofit Governance Research: Reflections, Insights, and Next Steps. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 0(0). <https://doi.org/10.1177/08997640221111011>
- Robertsson, K. (2021). *Mellan civilsamhälle och folkrörelse: Ett aktörsperspektiv på rekrytering och organisering av medborgerligt engagemang* (Doctoral dissertation, Ersta Sköndal Bräcke högskola).
- Robertsson, K., Hvenmark, J. (2015) Varför ska man vara medlem?: Om betydelsen av medlemskap, ideellt engagemang och alternativa engagemangsformer i idrottsföreningar. I: Christine Dartsch, Johan R. Norberg och Johan Pihlblad (Red.), *Idrottens pris: Om idrottens kostnader och medlemskapet betydelse* (s. 69–114). Centrum för idrottsforskning.

- Salamon, L.M., Sokolowski, S.W. & Haddock, M. (2017). *Explaining civil society development: a social origins approach*. Johns Hopkins University Press.
- Scaramuzzino, G., & Scaramuzzino, R. (2020). Membership in the digital era: Swedish trade unions' use of Internet and social media. *Sociologisk Forskning*, 57(1), 43–66. <https://doi.org/10.37062/sf.57.20171>
- Skocpol, T. (2003). *Diminished democracy: from membership to management in American civic life*. University of Oklahoma Press.
- Selle, P. (2013). Reflektioner kring medlemsmodellens betydelse. *Civilsamhället klämt mellan stat och kapital: Velferd, mångfald, framtid*, (49–63). SNS förlag.
- Selle, P., Strømsnes, K., Svedberg, L., Ibsen, B., & Henriksen, L. S. (2019). The Scandinavian organizational landscape: Extensive and different. *Civic Engagement in Scandinavia*, 33–66. Springer.
- Selle, P., & Strømsnes, K. (2001). Membership and democracy: Should we take passive support seriously. *Social capital and politics in everyday life*. London: Routledge.
- Shirky, C. (2008). *Here comes everybody: The power of organizing without organizations*. Penguin.
- Smith, D., Stebbins, R., Grotz, J., Kumar, P., Nga, J., Puyvelde, S. (2016). Typologies of Associations and Volunteering. In: The Palgrave Handbook of Volunteering, Civic Participation, and Nonprofit Associations. Palgrave Macmillan, London. https://doi.org/10.1007/978-1-137-26317-9_4
- Svedberg, L., & Essen, J. V. (2021). *Medborgerligt engagemang i det svenska samhället 1992–2019*. (s. 45–62). Idealistas Förlag.
- Svedberg, L., & Essen, J. von. (2022). *Avslutning. I Engagemangets gestaltningar : insatser i och utanför civilsamhället* (s. 349–358). Studentlitteratur.
- Svedberg, L., Essen, J. V., & Jegermalm, M. (2010). *Svenskarnas engagemang är större än någonsin: insatser i och utanför föreningslivet*. Ersta Sköndal högskola.
- Taylor, M., Howard, J., & Lever, J. (2010). Citizen Participation and Civic Activism in Comparative Perspective. *Journal of Civil Society*, 6(2), 145–164. <https://doi.org/10.1080/17448689.2010.506377>
- Trägårdh, L. (2021). Från folkrörelse till civilsamhälle : Staten och samhället i det moderna Sverige. *I Det svenska civilsamhället : En introduktion* (s. 15–30). Idealistas förlag.
- Trägårdh, L. (2008). Det civila samhällets karriär som vetenskapligt och politiskt begrepp i Sverige. *Tidsskrift för samhällsforskning*, (4), 575–594.

- Turunen, J. & Weinryb, N. (2017). Volontärer i välfärdsstaten: socialt arbete med transitflyktingar som politisk handling. *Socialt arbete i civilsamhället : aktörer, former och funktioner* (s. 175–200). Studentlitteratur.
- Vamstad, J. (2015). Det folkliga givandet: om gåvor till välgörande ändamål i Sverige. Ersta Sköndal högskola.
- Vamstad, J. (2015). *Det folkliga givandet : om gåvor till välgörande ändamål i Sverige*. Hämtad från Ersta Sköndal högskola webbsida: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:esh:diva-4793>
- Vamstad, J., & von Essen, J. (2013). Charitable Giving in a Universal Welfare State—Charity and Social Rights in Sweden. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 42(2), 285–301. <https://doi.org/10.1177/0899764012466176>
- Vamstad, J., Sivesind, K. H., & Boje, T. P. (2019). Giving in Scandinavia. *Civic Engagement in Scandinavia*, (113–134). Springer.
- Vogel, J., Amnå, E., Munch, I., & Häll, L. (2003). Föreningslivet i Sverige: Välfärd, socialt kapital och demokratiskola. *Sociologisk Forskning*, 40(2), 53–89. <https://doi.org/10.37062/sf.40.19404>
- Wollebæk, D. and Selle, P. (2003), Participation and Social Capital Formation: Norway in a Comparative Perspective. *Scandinavian Political Studies*, 26: 67–91. <https://doi.org/10.1111/1467-9477.00080>
- Wollebæk, D., & Selle, P. (2004). Passive Membership in Voluntary Organizations. Investigating Social Capital: Comparative Perspectives on Civil Society, Participation and Governance, 235.
- Wijkström, F. (2012). Hybrider i civilsamhället: när filantropiskan och ekonomiskan kom till byn. *Civilsamhället i samhällskontraktet : en antologi om vad som står på spel* (s. 93–122). European Civil Society Press.
- Wijkström, F., & Einarsson, T. (2006). *Från nationalstat till näringsliv?: det civila samhällets organisationsliv i förändring*. Ekonomiska forskningsinstitutet (EFI), Handelshögskolan.
- Wijkström, F., Einarsson, S., & Larsson, O. (2004). *Staten och det civila samhället: idétraditioner och tankemodeller i den statliga bidragsgivningen till ideella organisationer*. Socialstyrelsen.
- Wijkström, F. & Lundström, T. (2002). *Den ideella sektorn: organisationerna i det civila samhället*. Sober.
- Åberg, P. (2015). Myths and Traditions as Constraints or Resources? : Path Dependency and Decoupling Strategies among Civil Society Organizations. *Journal of Civil Society*, 11(1), 19–38. <https://doi.org/10.1080/17448689.2015.1009695>

mucf
Myndigheten för ungdoms-
och civilsamhällesfrågor

